

Відділ освіти Іршавської РДА
Іршавський районний Будинок дитячої творчості

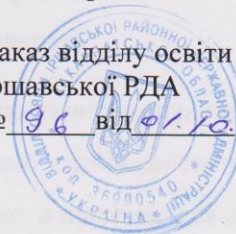
Погоджено

Протокол засідання методичної ради
районного методичного кабінету
відділу освіти Іршавської РДА
№ 10 від 23.09.2014

Затверджено

Наказ відділу освіти
Іршавської РДА

№ 96 від 01.10.2014

Навчальна програма з позашкільної освіти
(спортивний напрям)

Шашки-100

Іршава – 2014

Рецензія
на авторську навчальну програму з позашкільної освіти
спортивного напрямку
(для груп початкової підготовки, інтенсивні заняття)

Гурток «Шашки – 64»

А. Й.Вайди, керівника гуртків шахово-шашкового клубу «Вікторія»
Іршавського районного Будинку дитячої творчості.

Анатолій Вайда обробив досить велику кількість теоретичного і практичного матеріалу, на досить високому методологічному рівні визначено відповідність певних теоретичних знань віковим особливостям юних вихованців, що в підсумку дає високу ефективність його тренерській діяльності. Це значною мірою сприяє уникненню психологічних травм юних спортсменів. В програмі чітко описані методичні прийоми, які використовуються в підготовці юних спортсменів і які мають ефективний характер, адже пройшли апробацію практикою. Автор у своїй роботі використав свій багаторічний досвід, а також застосував науковий підхід, використавши напрацювання багатьох науковців в різних напрямках науки: психології дітей, психології спорту, аналітичні роботи по шашкам, шахам. Вони дозволяють підвищувати інтелектуальний рівень учнів, виявляти приховані можливості з метою оптимального забезпечення умов навчального процесу в системі особистісно зорієнтованих технологій. В своїй діяльності використовує різноманітні цікаві для дітей ігри з елементами інтелектуального розвитку, психологічної стійкості, логічного мислення, пам'яті, фантазії, тобто тих якостей спортсмена, які найбільш потрібні юним спортсменам для досягнення високих результатів. Автором не показані конкретні практичні завдання, але це вже кожний тренер-викладач самостійно підбирає відповідно своїх уподобань і важливості для юних спортсменів.

Програма рекомендована для проведення занять з шашок.

Заслужений тренер України, чемпіон світу з шашок-100

Д. С. Мариненко

Автор: Шаус Я. Л., старший тренер-викладач з шашок Вільнюської шахово-шашкової спеціалізованої дитячо-юнацької школи олімпійського резерву, заслужений тренер Литовської РСР

Переклад і апробація програми: Вайда Анатолій Йосипович, керівник шахово-шашкового клубу «Вікторія» Іршавського РБДТ, тренер I категорії, кандидат у майстри спорту з шашок.

Упорядники:

Глушко В.І. – заступник директора Іршавського районного Будинку дитячої творчості.

Мартінова Антоніна Василівна – керівник гуртка «Комп'ютерна грамотність» Іршавського районного Будинку дитячої творчості.

Пояснювальна записка.

Організаційно-методичні вказівки.

Шашки-100.

До цього часу нема єдиних рекомендацій відносно того, з якого віку починати займатися міжнародними шашками. Досвід ведучих спортивних шкіл показує, що досягнення учнями рівня другого розряду з шашок-64 – оптимальний момент для спеціалізації в міжнародні шашки. В передуючий період шашкіст засвоює на малій дошці принципи, загальні для обох видів шашок, набуває досвіду участі в турнірах (а масові змагання з шашок проводяться в основному по шашкам-64) і практичні звички. Крім того, в цей період тренер- викладач може краще познайомитися з учнями, визначити, хто з них володіє якостями (перш за все комбінаційними здібностями), відповідними специфіці шашок-100.

Потрібно відмітити, що і після спеціалізації в шашки-100, нема необхідності ізолюватися від шашок-64, перш за все від змагань по шашкам-64. Гра на малій дошці дає значно більше можливості для тренування розрахунку. В шашках-100 із – за великої кількості тактичних помилок партії юних закінчуються в міттешпілі, раніше виникнення позицій, що вимагають розрахунку.

Заняття в групах початкової підготовки повинні бути направлені на формування комбінаційних навичок – можна використати рекомендації по шашкам-64. У вправах не обов'язково робити акцент на відмінності правил шашок-100: адже в практиці (особливо початківців) комбінації без використання цих правил зустрічаються досить часто.

У викладанні шашок-100 використання концентричного методу пронизує всі розділи теорії і вимагає особливої майстерності тренера в дозуванні навчального матеріалу відповідно можливостям учнів. Навіть учням одної тренувальної групи в процесі індивідуальної роботи можна пропонувати – в рамках програмних вимог – різний об'єм інформації.

В навчально-тренувальних групах найважливіше завдання – формування комбінаційних навичок. При наявності достатньо великої картотеки потрібно варіювати кількість і складність вправ, для більш обдарованих учнів підбирати більш складніші завдання, стимулюючи їх зростання. Дуже корисні для тренування розрахунку комбінації, що закінчуються етюдними позиціями різної степені складності.

Зважаючи на величезну кількість типових позицій в шашках-100, тренер повинен прагнути попередити механічне запам'ятовування стандартних ідей, що веде до шаблонного мислення. У виборі навіть комбінацій на одну тему (теж відноситься до всієї картотеки) серед прийомів, що повторяються слід вводити позиції, які вимагають оригінального рішення, творчого підходу.

Для закріплення типових позицій корисно давати учням домашнє завдання по складанню комбінацій на задану тему, особливо стимулювати нестандартні знахідки. В навчально – тренувальних групах у викладанні має домінувати конкретно – тактичний «нахил». При викладанні матеріалу по стратегії слідє йти від конкретного до загального і зворотно. Поясню цю цінну рекомендацію. Як вже вище згадувалось для шашок-64, поясненням нової теми повинні передувати завдання, в яких мотив виграшу зв'язаний з майбутнім матеріалом. При розкритті нової теми в шашках-100 найбільш ефективно роздивитися окремі приклади, партій самих учнів з їхніми власними висновками. Тільки найскладніший матеріал пояснює відразу тренер. Але, як показує практика, дитяче мислення має тенденцію досить прямолінійно і шаблонно оперувати інформацією, особливо у збиток тактиці. Тому при закріпленні, повторенні кожної теми, при аналізі партій необхідно підкреслити специфіку різних позицій в рамках одної стратегічної схеми, різноманіття можливих рішень, зв'язок їх з комбінаційними ресурсами позицій, наявність багаточисельних виключень із правил.

Як і в навчанні шашок-64, навчально-тренувальні групи перших років навчання – період формування в учнів основ стратегічного мислення, що не

можливо без засвоєння техніки боротьби за активні пункти, фіксування бортових шашок, розігрування зв'язок.

У викладенні основ позиційної гри слід враховувати, багато тем відрізняються по складності засвоєння. Легше, наприклад, сприймаються ідеї боротьби за центр, колові позиції, рогатки. Класичні позиції, які мають величезне значення для стратегії в шашках-100, в силу тонкощів маневрування і насиченості тактичними нюансами вимагають вельми довгого часу для їх досягнення. А тому в навчально-тренувальних групах потрібно чим раніше звертати увагу учнів (особливо при аналізі партій) на класичні позиції, прийоми гри в них. Більш глибоке оволодіння принципами розігрування класичних позицій має проходити в групах спортивного вдосконалення.

Ендшпіль в шашках-100 – тактично дуже складна частина партії. Практика показує, що навіть у досвідчених майстрів спостерігаються «білі плями» в цій області. В навчально-тренувальних групах ендшпілю, засвоєнню стандартних ідей приділяється постійна увага.

Дебюту в навчально-тренувальних групах приділяється порівняно мало уваги. Головне для учнів – зрозуміти роль дебюту в наступних стратегічних операціях.

В навчально-тренувальних групах учням пропонується для самостійної праці в основному по тактиці і ендшпілю. Роботи по стратегії служать додатковим матеріалом при вивченні визначених тем – тренер повинен показати конкретно сторінки і завдання потрібні учням.

В групах спортивного вдосконалення різко виростає питома вага самостійної роботи учнів. Вони можуть засвоювати серйозні праці по міттешпіля і дебюту, яким в цей період приділяється значна увага. Важлива складова частина їх вдосконалення – робота з збірниками партій різних турнірів. Задача тренера – спільно з учнями визначати напрямки роботи, коректувати її.

Першочергове значення для шашкістів високої кваліфікації має аналіз самих партій. Методиці цієї роботи слід починати ще в навчально –

тренувальних групах. В групах спортивного вдосконалення тренер не лише перевіряє аналізи партій учнів, але інколи дає їм після чергового турніру конкретні вказівки по окремим партіям: на які моменти звернути особливу увагу.

Практика.

У групах початкової підготовки теоретичним заняттям відводиться не більше третини навчально часу, головна увага приділяється турнірам, сеансам одночасної гри, тематичним партіям.

Починаючи з третього розряду, слід грати лише записуючи партію. При аналізі партій важливо не перевантажувати учнів інформацією – слід акцентувати увагу на 2-3 найбільш важливих моментах. Аналіз партій повинен служити і тренуванню розрахунку. Для наочності і кращого запам'ятовування слід характерні помилки фіксувати в записники на діаграмах. Аналіз партій – найважливіший засіб вдосконалення логічного мислення учнів: тренер повинен більше уваги приділяти логіці рішень, вибору плану.

В навчально-тренувальних групах застосовуються тематичні турніри, а також сеанси одночасної гри тренера або іншого старшого учня, що перевершує класом учнів. Метою опрацювання в них являються дебюти, позиційні ідеї, розрахунок і т. д.

В навчально-тренувальних групах п'ятого року навчання і групах спортивного вдосконалення в процес формування шашкіста активно включається участь в змаганнях: саме в турнірних партіях проходить вироблення техніки дебютного репертуару, розрахунку. Відносно оптимального турнірного навантаження нема єдиної думки спеціалістів. На рівні 4-2 розрядів вона може сягати 100-200 партій в рік, оскільки тривалість і напруга партій невелика. При досягненні 1 розряду, звання кандидата в майстри спорту достатньо 70-80 партій, так як вимагають серйозної підготовки і осмислення. Недоцільно брати участь в змаганні, де різниця в силі суперників перевищує два розряди.

Слід відмітити ряд моментів, характерних для шашок-100. Час на роздуми в шашках-100 досить регламентовано, із – за чого цейтноти – дуже поширене явище. У зв'язку з цим в навчально – тренувальних групах дуже важливо формувати в учнів поняття специфіки розрахунку в позиціях різного типу. Головне, що обов'язково їм засвоїти, це необхідність загальної оцінки у відкритих позиціях і можливість конкретного розрахунку в позиціях форсованого характеру. В процесі аналізу партій слід постійно акцентувати увагу учнів на випадках, коли потрібний розрахунок на декілька ходів і кінцевий, вичерпний розрахунок.

Тривалість партій в шашки-100 – 50-60 ходів. У зв'язку з цим аналіз всіх зіграних учнями партій не завжди можливий, для більш ефективного вирішення цієї проблеми тренер – викладач повинен спостерігати за підопічними в змаганні, визначати партії особливо важливі для аналізу. При розборі партії (як відмічалось вище) слід акцентувати 2-3 найбільш важливіші моменти. Методична майстерність тренера полягає в тому, щоб з одної сторони, підкреслити логіку стратегічного плану, необхідність здійснення послідовних задумок, а з другої – відмітити необхідність конкретного підходу до позиції, тактичної пильності. Велике значення має розгляд практичних ендшпіль, їм потрібно приділяти немало часу для засвоєння учнями специфіки планування і розрахунку на цій стадії гри.

Велике місце в навчально-тренувальному процесі займають індивідуальні заняття. Тренер – викладач або шашкіст високої кваліфікації, граючи з учнями, допомагає їм засвоювати тонкощі дебюту, відпрацьовувати різні елементи техніки, розрахунок і т. д. Такі заняття дуже ефективні для усунення визначених проблем у грі учнів. Вони необхідні в навчальних групах всіх рівнів.

Учні 1 розряду і кандидати в майстри спорту, що проробляють великий об'єм самостійної праці: готують доповіді, реферати по різних аспектах теорії, вивчають спеціальні дослідження і періодичні видання. Методи їх самостійної роботи коментуються і коректуються тренером.

Підвищення кваліфікації тренера- викладача.

Тренер-викладач не повинен роздивлятися програму як закінчене, непорушне керівництво, а тим більш – шукати в ній відповіді на всі методичні проблеми. Його обов’язок – не тільки постійно підвищувати свій рівень, але і розширяти свій культурний кругозір. Викладений вище програмний матеріал необхідно ілюструвати великою кількістю прикладів. Частково це допоможе зробити список літератури, що додається. Але доповнювати методичний матеріал потрібно постійно, слідкуючи за шашковою літературою і періодичними виданнями.

Індивідуальному підходу до учнів, підготовці їх до турнірів сприяє надбання тренером – викладачем знань в області психології – для цього слід вивчати спеціальну літературу.

Для підвищення свого методичного рівня тренер – викладач повинен вивчати методичну літературу, брати активну участь в методичних семінарах, конференціях.

Шашки-100.

Програмний матеріал:

- «Шашковий кодекс»
- «Суддівство і організація змагань»
- «Основні методики тренувань»
- «Спортивний режим і фізична підготовка» розподіляється по рокам,

як в шашках-64.

Конкретні нормативи по темам:

- «Шашковий кодекс і організація змагань»
- «Основи методики тренувань»
- «Спортивний режим і фізична підготовка», а також розрядні вимоги співпадають з вимогами, показаними в розділі «Шашки-64».

При прийомі в групи початкової підготовки вихованці повинні знати правила шашок-100.

Група початкової підготовки.

Історичний огляд.

1. Виникнення шашок.
2. Розгалуження шашкової гри на ряд систем.
3. Перші міжнародні спортивні контакти, виокремлення шашок-100 в якості уніфікованої системи.
4. Перший чемпіонат світу.

Міттешпіль.

1. Центральні і бортові шашки.
2. Визначення комбінації.
3. Активні пункти в центрі: 27, 28, 29, (22, 23, 24).

Ендшпіль.

1. Чотири дамки проти одинокої дамки.
2. Опозиція, замикання шашок, розпуття, виловка – найпростіші прийоми.

Дебют.

Пастка «удар новачка» на другому ході.

При випуску з групи початкової підготовки прийомі в навчально-тренувальну групу першого року навчання вихованці повинні:

1. Вміти записувати партію.
2. Розповісти про:
 - виникнення шашкової гри
 - появу шашок-100
 - перший чемпіонат світу
3. Знати про перевагу центральних полів над бортовими. Пояснити значення активних пунктів в п'ятому ряді.

- 4 Вміти ловити дамку за допомогою чотирьох одиниць. Показати прості приклади опозиції, замикання, розпуття, вилки.
- 5 Знати удар новачка.

Навчально-тренувальна група.

Перший рік навчання.

Історичний огляд.

1. Перші пошуки в теорії шашок-100.
2. Французькі і голландські шашкові школи.
3. «Романтичний період».
4. Господарювання комбінаційного стилю в підході до гри.
5. Творчість І. Вейса.

Міттешпіль.

1. Зв'язок теорії і практики.
2. Три стадії гри, їх вміст і роль у грі.
3. Позиційна і комбінаційна гра, їх взаємозв'язок.
4. Перегляд прикладів з практики, що демонструють значення дебюту міттешпілю, ендшпілю, стратегії і тактики.
5. Сильні поєднання шашок в центрі:
27 і 28 (23 і 24),
28 і 29 (22 і 23).
6. Невдале поєднання центральних шашок 27 і 29 (23 і 24),
метод боротьби проти них:
побудова колон 42, 38, 33 і 44, 39, 33 (7, 12, 18 і 8, 13, 18).
7. Кіл – визначення.
8. Найпростіші елементи комбінаційної техніки:
усунення шашок, що заважають і «доставка» потрібних,
підрив слабких полів.

Ендшпіль.

1. Важливість грамотного розігрування партії для її спортивного результату.
2. Відмінність критеріїв оцінки в ендшпілі:
загрозливе положення шашок в центрі і більш надійне на бортах.
3. Боротьба простих шашок.
4. Розмін, темп, опозиція, розмін в проти ходу
5. Основні технічні прийоми:
 - петля
 - відкидання
 - вилочка
 - ланцюжок

Дебют.

Розміни в дебюті для боротьби за центр.

При переході в навчально-тренувальні групи другого року навчання вихованці повинні:

1. Розповісти про французьку шашкову школу, творчість І. Вейса як вищим злеті «романтичного» періоду.
2. Пояснити роль трьох стадій гри, значення позиційної і комбінаційної гри.
3. Показати сильні і слабкі поєднання шашок в центрі, пояснити значення поля 24 (27).
4. Володіти простими елементами комбінаційної техніки, зв'язаних з підготовкою фінального удару і підривом слабких полів.
5. Пояснити специфіку оцінки полів в ендшпілі. Знати значення розмінів в боротьбі простих. Володіти прийомами:
 - петля
 - відкидання
 - вилка
 - ланцюжок
6. Знати типові розміни в дебюті для боротьби за центр.

Другий рік навчання.

Історичний огляд.

1. Створення теоретичних основ дебюту і стратегії.
2. Творчість Г. Гогланда, А. Молімара , М. Фабра.

Міттешпіль.

1. Відсталі шашки. Методи боротьби проти них.
2. Самотні шашки.
3. «Золота» шашка.
4. Бортові шашки, які найчастіше зустрічаються.
5. Використання слабкості бортових шашок, найпростіші прийоми їх фіксації.
6. Розвиток переваги в центрі.
7. Кіл.
8. Рожен.
9. Значення ударних колон.
10. Поняття міцності позиції.
11. Сито в позиції – недолік, що приводить до появи комбінаційних загроз суперника.
12. Значення рівномірного розподілу шашок по флангам.
13. Атака ослабленого флангу – прості прийоми.
14. Жертва для підризу флангу.
15. Розрив сил по флангам – передумови успішної атаки в центрі.
16. Визначення зв'язки.
17. Ідея, механізми комбінації.
18. Ознаки наявності комбінації:
 - недоліки позиції
 - послаблення дамкових полів
 - сито
 - зв'язки
19. Активні елементи:

- ударні колони
- «кулачки»
- очевидність фінальних ударів.

20. Типові удари:

- удар новачка
- крюк
- драбинка

21. Найпростіші елементи техніки розрахунку.

Ендшпіль.

1. Розпуття.
2. Замикання.
3. Комбінації в ендшпілі.

Дебют.

1. Роль дебюту в шашковій партії.
2. Вибір позиційного плану в дебюті.
3. Система 1. 32-28.
4. Відповіді:
 - 1....., 17-22,
 - 1....., 19-23,
 - 1....., 18- 22,
 - 1.....18-23.
5. Система 1. 33-28 (перші 7-8 ходів).

При переході в навчально-тренувальну групу третього року навчання вихованці повинні:

1. Розповісти про роль:
 - Г. Гогланда
 - О. Молімара
 - М. Фабра в створенні основ дебюту і стратегії

2. Пояснити слабкість відсталих і ізольованих шашок, роль ізольованих шашок.
3. Показати найбільш типові бортові шашки, способи їх фіксації.
4. Розуміти значення розвитку переваги в центрі, пояснити характер міцної позиції і слабкість «сита».
5. Пояснити значення рівномірного розподілу сил по флангам, показати прості способи атаки слабого флангу.
6. Дати визначення зв'язки.
7. Пояснити смисл поняття:
 - ідея і механізм комбінації.
8. Розповісти про передумови комбінації.
9. Навести приклади комбінацій:
 - удар новачка
 - крюк
 - драбинка
10. Вміти розрахувати на 7-8 ходів наперед боротьбу простих в нескладних ендшпілях.
11. Привести приклади на закриття і розпуття.
12. Показати перші 7-8 ходів системи 1. 32-28,
(відповіді 1....., 17-22 1....., 18-22, 18-23)
і 1. 33-28.

Третій рік навчання.

Історичний огляд.

Творчість М. Райхенбаха, Б. Шпрінгера.

Міттешпіль.

1. Критерії оцінки зв'язки:
 - Кількість шашок з обох сторін, які задіяні в зв'язці.
 - Хто грає активну, а хто пасивну роль.

2. Можливість використати активність (підірвати зв'язку). Головний принцип розігрування зв'язок: зв'язана сторона старається визволитися з-під зв'язки за допомогою розмінів, інший – перешкодити цьому, переносить тиск на інший фланг, виснажуючи його за допомогою розмінів.
3. Зв'язки, які найчастіше зустрічаються.
4. Зв'язки на лівому фланзі.
5. Зв'язки на правому фланзі.
6. Рогатка.
Спосіб її постановки: 31-26, 37- 31,
(20-25, 14-20).
7. Стандартний прийом для виходу з під рогатки – розмін дві на дві або три на три шашки.
8. Техніка використання рогатки.
9. Кліщі.
10. Боротьба проти таких побудов розміном 32-28 (19-23).
11. Невдале положення шашки 27 (24) при кліщах – використання цього суперником.
12. Техніка перехвату активних пунктів в п'ятому ряді.
13. Роль розмінів в боротьбі за центр.
14. Захоплення поля 24 (27) як логічне завершення атаки правим флангом.
15. Роль кола, що стримує лівий фланг суперника і підготовка вирішальної атаки в центрі.
16. Загальні принципи розігрування колових позицій.
17. Кількість нападів і захистів.
18. Значення поля 49 (2) для побудови колони і розміну колової шашки.
19. Елементи комбінаційної техніки:
 - створення вільного темпу
 - проникнення в дамки з вільним темпом
 - створення обмежень для дамки суперника

20. Необхідність точного розрахунків наслідків комбінації.

21. Типові ідеї:

- рикошет
- удар каблуком
- турецький удар
- удар підбором

22. Жертва – визначення.

23. Жертва для підриву і зв'язки – найпростіші прийоми.

24. Ситуації, в яких потрібний конкретний розрахунок і загальна характеристика позиції.

25. «Дерево» варіантів – найпростіші приклади.

Ендшпіль.

1. Перекриття.
2. Любки.
3. Стовбняк.
4. Трамплін.

Дебют.

1. Системи 1. 33-39 і 34- 29.
2. Перші 7-8 ходів.

Література по шашках-100.

1. Значення шашкової літератури для роботи над собою.
2. Найпростіші рекомендації по методиці роботи з літературою по шашкам-100.

При переході в навчально-тренувальну групу четвертого року навчання вихованці повинні:

1. Охарактеризувати творчість М. Райхенбаха і Б. Шпрінгера.
2. Пояснити критерії оцінки позицій із зв'язкою і плани гри в них.

3. Знати основні види зв'язок, пояснити способи розігрування позицій з рогаткою і кліщами.
4. Розповісти про роль розмінів в боротьбі за центр.
5. Пояснити функції кола і загальні принципи розігрування колових позицій.
6. Навести приклади використання елементів комбінаційної техніки:
 - використання вільного темпу
 - створення обмеження.
7. Навести приклади комбінацій:
 - мостик
 - рикошет
 - удар каблуком
 - турецький удар
8. Навести прості приклади жертв для прориву і зв'язки.
9. Пояснити, коли необхідний конкретний розрахунок, а коли загальна оцінка позиції. Продемонструвати вміння створювати «дерево» варіантів в розрахунку.
10. Навести приклади на технічні прийоми:
 - перекриття
 - любки
 - стовбняк
 - трамплін
11. Показати 7-8 ходів в системах 1. 33- 29 і 1. 34-29.

Четвертий рік навчання.

Історичний огляд.

1. Чемпіони світу П. Гестем, П. Розенбург.
2. Їх вклад в розвиток шашкової теорії.
3. Впорядкування системи розігрування чемпіонату світу.
4. Затвердження юнацьких і жіночих чемпіонатів світу.

Міттешпіль.

1. Зв'язки і загальні принципи розігрування позицій.
2. Принцип взаємодії флангів і їх гармонійного розвитку.
3. Обидва фланги мають мати можливість вільного безперешкодного розвитку.
4. Точковий центр і його слабкість.
5. Роль ударних колон для зміцнення активних пунктів і атаки в центрі.
6. Класичні позиції . Визначення.
7. Роль темпів і розмінів.
8. Олімпіки і королівський удар.
9. Значення «золотої» шашки.
10. Типові комбінації:
 - бомба
 - удар Філіпа
11. Колові позиції.
12. Взаємодія флангів, необхідність володіння ініціативою на лівому фланзі при володінні полем 24 (27).
13. Відкритий кіл.
14. Значення перехоплення поля 23 (28) при шашці 24 (27).
15. Виокремлення кола за допомогою шашки 28 (23).
16. Вторгнення на поля 23 (28) і 22 (29) – найпростіші рекомендації.
17. На пів рогатка.
18. Основна стратегічна ідея: зв'язка правого флангу суперника і розхитування за допомогою розмінів на лівому фланзі.
19. Підготовка комбінації.
20. Типові комбінації.
21. Комбінації, які характерні для конкретних стратегічних схем.
22. Удар Наполеона.
23. Удар Манурі.
24. Форсована гра і розрахунок.

25. Розрахунок і гра на обмеження можливостей суперника.

Ендшпіль.

1. Пастка.
2. Самообмеження.
3. Ідея Манурі.
4. Відрізання по великій дорозі.

Дебют.

1. Системи з 1. 31-27, 1. 34-30.
2. Перші 6-7 ходів.
3. Пастки.

Література.

Огляд сучасної шашкової літератури.

При переході в навчально-тренувальну групу п'ятого року навчання вихованці повинні:

1. Розповісти про вклад П. Гестема і П. Розенбурга в шашкову теорію, створення міжнародної організації і системи розігрування чемпіонатів світу.
2. Пояснити принцип взаємодії флангів, їх гармонійного розвитку.
3. Пояснити роль колон у зміцненні центру і в зв'язку з цим слабкість точкового центру.
4. Мати початкове уявлення про класичні позиції, комбінаціях:
 - бомба
 - рикошет
 - удар Філіпа
5. Розповісти про принципи розігрування позицій з відкритим колом.
6. Мати початкове уявлення про поля вторгнення 23 (28) і 22 (29).

7. Пояснити основні ідеї гри в позиціях з напів рогаткою.
8. Пояснити, що таке типові позиції у визначених стратегічних системах. Навести приклади ударів Манурі і Наполеона.
9. Продемонструвати розрахунок в позиціях форсованого характеру
10. Навести приклади використання технічних прийомів:
 - пастка
 - самообмеження
 - ідея Манурі
 - відрізання по великій дорозі
11. Показати перші 7-8 ходів і пастки в системах 1. 31- 27, 1. 34-30.
12. Мати уявлення про теоретичні новинки.

П'ятий рік навчання.

Історичний огляд.

1. Вклад Т. Сейбранса і Х. Вірсми в шашкову теорію.
2. Міттешпіль.
3. Шашки 27 (24).
4. Атака лівого флангу при слабкості цього пункту.
5. Атака шашки 27 (24) за допомогою паралельних шашок 18, 23 (33, 28).
6. Захоплення простору, нових активних пунктів – важливий принцип атаки в центрі.
7. Значення розмінів вперед для оволодіння центром.
8. Класичні позиції.

9. Роль олімпіка в атаці лівого флангу і створення комбінаційних загроз.
10. Відсталі шашки, техніка їх використання.
11. Пасивна бортова шашка 25 (26), використання її для комбінаційних загроз.
12. Координація гри флангами.
13. Кулачок на лівому фланзі і вторгнення на поле 22 (29) – аналіз ситуацій, коли це стає силою, а коли – слабкістю.
14. Значення контролю над полем 27 (24).
15. Активна шашка 15 (36).
16. Перехоплення центра з класичної позиції.
17. Типові удари:
 - удар Шпрінгера
 - півмісяць
 - удар Рафаеля
 - удар хамелеон
 - Жертва Дюссе
18. Вторгнення на поле 23 (28) при колі суперника.
19. Кіл із зв'язкою в центрі – початкове уявлення.
20. Типові комбінаційні ідеї:
 - удар трап
 - швейцарський удар.
21. Жертва для підготовки комбінації, напад на шашки суперника, підриг слабких полів.
22. Техніка розрахунку.
23. Зміст вичерпного розрахунку і загальних оцінок позиції.

Ендшпіль.

1. Заплутування.
2. Відрізання по двійнику.
3. Відрізання по трійнику.
4. П'ять дамок проти двох.
5. Принцип спрощення позиції для облегшення визначення плану гри і зменшення ігрових можливостей суперника (вигідні розміни в ендшпілях з великою кількістю дамок і шашок для здобуття більш ясних або знайомих позицій).

Дебют.

1. Дебют Розенбурга.
2. Голландська партія.
3. Дебют 1. 32-28, 9-23.
4. Основні ідеї розігрування.

Література.

Праці сучасних визначних теоретиків гри.

При випуску з навчально-тренувальних груп і вступу в групу спортивного вдосконалення першого року навчання вихованці повинні:

1. Охарактеризувати вклад Т. Сейбранса і Х. Вірсми в шашкову теорію.
2. Пояснити використання слабкості шашок 27 (24).
3. Розповісти про значення розмінів уперед для оволодіння центром.
4. Пояснити основні принципи гри в класичних позиціях, навести приклади комбінацій:

- удар Шпрінгера
 - півмісяць-
 - удар Рафаеля
 - удар хамелеон
5. Показати позицію з жертвою Дюссо.
 6. Розуміти мету вторгнення на 23 (28) при колі у суперника, вміти розігравати позиції із зв'язаним колом.
 5. Навести приклади комбінацій:
 - удар трап
 - нормандський удар
 - швейцарський удар
 6. Навести приклади жертв для підготовки комбінацій, напади на шашки суперника, підлив слабких полів.
 7. Продемонструвати здатність до вичерпного розрахунку глибиною в 7-10 ходів.
 8. Показати декілька позицій з використанням ідей:
 - заплутування
 - відрізання по двійнику
 - відрізання по трійнику
 9. Вміти вигравати п'ятьма дамками проти двох дамок.
 - 10 Знати 7-8 ходів і ідеї розвитку дебюту Розенбурга
 11. Мати уявлення про важливі праці по основним аспектам теорії, орієнтуватися в шашковій періодиці.

Використана література:

1. В. П. Агафонов. Комбинация. Международные шашки. ФиС, 1984.
2. В. П. Агафонов. Курс дебютов в международные шашки. ФиС, 1988.
3. Ю. П. Барских. На 100 клетках. ФиС, 1985.

4. *Ю. П. Барский.* Окончания в стоклеточных шашках. ФиС, 1970.
5. *А. П. Безвершенко.* Тактика игры в международные шашки. - К.: «Здоровье» 1982.
6. *Э.З. Бужинский, Я. Л. Шаус.* Теория и практика международных шашек. ФиС, 1985.
7. *В. Э Булат, В. И. Свизинский, Г. И. Хацкевич* Комбинации в международных шашкам. - М.: «Полымя», 1984 .
8. *А. А. Гантварг.* 50 поединков на 100 клетках. - М.: «Полымя», 1986.
9. *И. П. Козлов.* Самоучитель игры в стоклеточные шашки. ФиС, 1965.
10. *Ю. В. Колодиев .* Сто клеток и тысяча тайн, 1982 .
11. *Р. С. Лецинский.* Победа советских шашкистов в Бамако. «Здоровья», 1984
И. Мозер. Шашечные окончания. ФиС, 1963.
12. *В. И. Щеголев.* Школа игры в международные шашки. ФиС, 1969

Інші посібники.

1. *Н. В. Крогиус .* Психологическая подготовка шахматиста. ФиС, 1975.
2. *Л. П. Матвеев, А. Д. Новиков.* Теория и методика физического воспитания (в двух томах), ФиС, 1976.